

Decizia CNCD privind discriminarea prin punerea de note la disciplina *Religie*. Un pas spre susținerea interesului superior al copilului

Sub autoritatea art. 44 al Convenției ONU privind Drepturile Copilului (în continuare, și CDC¹), România a acceptat obligația de a trimite Comitetului ONU pentru Drepturile Copilului (în continuare, CtDC)² rapoarte periodice privind măsurile adoptate pentru punerea în vigoare a drepturilor recunoscute în *Convenție* și progresele realizate în exercitarea acestora.

În *Observațiile finale* pe marginea celui de al 5-lea raport periodic al României, CtDC a recomandat României să ia toate măsurile necesare pentru o implementare corespunzătoare a propriei legislații (privind drepturile copilului) și să se asigure că sunt alocate suficiente resurse umane, tehnice și financiare în vederea atingerii acestui scop.

CtDC a solicitat României să fie implicată efectiv societatea civilă, incluzând organizațiile neguvernamentale și organizațiile de copii în dezvoltarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea legislației, a politicilor publice, planurilor și programelor referitoare la drepturile copiilor și să dezvolte un sistem transparent de legături cu organizațiile din societatea civilă ale căror servicii să completeze eforturile guvernamentale³.

Plecând de la recomandările adresate României de CtDC, prezentul studiu se concentrează pe problematica respectării drepturilor copiilor la nediscriminare și la educație, în legătură cu dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie. Urmărește statul român, sub acest aspect, interesul superior al copilului, așa cum s-a angajat ratificând CDC? Implică statul român organizațiile neguvernamentale în implementarea legislației privind drepturile copiilor sau mai degrabă împiedică acțiunile acestora, în detrimentul interesului superior al copilului?

I. Libertatea de gândire, conștiință și religie a copilului în sistemul ONU

Unul dintre aspectele neexploatate în rapoartele României privind implementarea și respectarea drepturilor copilului este problematica dreptului acestuia la libertatea de gândire, conștiință și religie⁴, reglementat prin prevederile art. 14 din CDC și care, adesea, trebuie analizat în relație cu celelalte drepturi consacrate în actul internațional.

* *Doctorand, Universitatea de Vest, Timișoara*

Email: emfilia@yahoo.com

Manuscris primit la 22 iunie 2018.

¹ CDC a fost adoptată și deschisă pentru semnare, ratificare și aderare de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite prin Rezoluția 44/25 din 20 noiembrie 1989 și a intrat în vigoare pe 2 septembrie 1990.

² CtDC a fost instituit prin prevederile art. 43 al CDC.

³ UN Doc, CRC/C/ROU/CO/5, (2017), *Concluding Observations: Romania*, parag. 6, 14.

⁴ E. Moise, *Discriminarea în educație pe criteriul de conștiință și religie. Mutarea accentului pe interesul superior al copilului*, în *Studii și cercetări juridice europene*, Ed. Universul Juridic, București, 2017, p. 603-605.

Cu privire la analiza respectării, în România, a acestui drept, puține sunt situațiile care pot oferi o cazuistică mai largă decât introducerea și predarea educației religioase în școlile publice după 1989.

CtDC apreciază că alegerea educației religioase face parte din libertatea religioasă a copilului și în observațiile sale a chestionat statele părți cu privire la acest aspect: *e.g.*, cu ocazia celei de a 43-a sesiuni, a întrebat reprezentantul Irlandei ce șanse sunt pentru copiii din familii aparținând minorităților religioase sau care nu au o religie să aleagă educația religioasă în școli în contextul în care 93% dintre școlile primare sunt Romano Catolice, și dacă copiii au dreptul să își aleagă propria religie și pot decide să nu urmeze cursurile obligatorii de educație religioasă din școli⁵; a întrebat reprezentantul statului Lesoto ce se întâmplă cu copiii care sunt înscrși la o școală confesională (alta decât propria confesiune): sunt obligați să participe la orele de religie ale școlii respective sau au dreptul să își exercite *dreptul (propriu) la libertatea de religie*?⁶

Predarea educației religioase în școlile publice din România a ridicat probleme pe mai multe paliere: adoptarea actelor normative prin care a fost introdusă materia confesională Religie⁷, prozelitismul religios permis/impus în școli (prezența simbolurilor religioase în sălile de clasă în afara orei de Religie, dar și pe holurile școlilor sau în cancelarii⁸, construirea de capele, paraclise sau biserici în incinta școlilor⁹, oficierea de slujbe sau ceremonii ori alte servicii religioase la începutul, în timpul și la sfârșitul anului școlar), obligativitatea înscrierii copiilor pentru studiul *Religiei*, nerespectarea prevederilor legale și constituționale privind înscrierea copiilor pentru studiul disciplinei confesionale *Religie*¹⁰.

O problemă aparte o constituie discriminarea elevilor care nu au ales pentru studiu *Religia*, prin efectele pe care unele reglementări privind studiul *Religiei* îi afectează în mod direct sau indirect, cum ar fi:

- trecerea orei în orar în mijlocul programului astfel încât cei care nu au ales studiul *Religiei* sunt nevoiți, în fapt, în timpul orei de *Religie*, să stea pe holurile sau în curțile școlilor, la biblioteca școlii, adesea nesupravegheați sau tratați în mod necorespunzător;
- părăsirea incintei școlii pentru o oră, dacă părinții pot veni să îi ia și să îi aducă înapoi;
- rămânerea la ora de *Religie*, ca *auditori*, contrar dorinței reale a părinților sau a lor;

⁵ UN Doc, CRC/C/SR 1182, (2006), Consideration of reports of states parties: Ireland, par. 9.

⁶ UN Doc, CRC/C/SR 685, (2001), Consideration of reports of states parties: Lesoto, par. 48.

⁷ E. Moise, Discriminarea în educație pe criteriul de conștiință și religie. Mutarea accentului pe interesul superior al copilului, în Studii și cercetări juridice europene, Ed. Universul Juridic, București, 2017, p. 600-612.

⁸ E. Moise, Discriminarea în educație pe criteriul de conștiință și religie. Partea a doua: Prezența simbolurilor religioase în școlile publice din România, în Studii și cercetări juridice europene, Ed. Universul Juridic, București, 2018, p. 806-817; G. Andreescu, Prezența simbolurilor religioase în școlile publice: o bătălie pentru viitorul învățământului, în Noua Revistă de Drepturile Omului, nr. 4/2006, p. 38-57; S. Enache (coord.), Monitorizarea educației religioase în școlile publice din România, Editura Pro Europa, Târgu-Mureș, 2007.

⁹ E. Moise, Cazul elevului Cosmin Olteanu, în Noua Revistă de Drepturile Omului nr. 1/2018, p. 88-99.

¹⁰ E. Moise, Aplicarea Deciziei Curții Constituționale nr. 669/2014: avatarurile înscrierii la ora de Religie, în Noua Revistă de Drepturile Omului nr. 4/2016, p. 41-59; E. Moise, Aplicarea Deciziei Curții Constituționale nr. 669/2014: avatarurile înscrierii la ora de Religie (II), în Noua Revistă de Drepturile Omului nr. 1/2017, p. 41-64.

- obținerea unei medii generale mai mici față de cei care ar avea aceeași medie, dar la care se adaugă media la disciplina Religie;
- menționarea în cataloage și astfel în foaia matricolă a faptului că nu au ales pentru studiu Religia.

În studiul de față mă voi opri asupra acestui (ultim menționat) aspect: discriminarea elevilor - din școlile publice din România - care nu au ales pentru studiu *Religia*, cu referire la situația în care mediile generale ale acestora îi pot dezavantaja față de copiii care au ales această disciplină.

La cea de a 31-a sesiune, în *Observațiile finale ale Considerațiilor pe marginea Raportului privind drepturile copiilor trimis de Polonia*¹¹, CtDC și-a exprimat îngrijorarea cu privire la faptul că, în practică, puține școli oferă cursuri alternative educației religioase – iar copiii trebuie să obțină acordul părinților pentru a alege aceste alternative - deși reglementările legale garantează posibilitatea părinților de a alege pentru copiii lor astfel de cursuri alternative în școlile publice. În continuare, Comitetul recomandă statului polonez să asigure ca toate școlile publice să permită copiilor ca, în fapt, să poată alege liber dacă să urmeze cursuri de religie sau cursuri alternative cu îndrumarea părinților într-o manieră consistentă cu capacitățile în formare ale copilului¹².

De asemenea, în *Observațiile finale ale Considerațiilor pe marginea Raportului privind drepturile copiilor trimis de Italia*, a fost cerut statului să precizeze măsurile luate pentru a oferi o disciplină alternativă pentru elevii care nu aleg educație religioasă în școală¹³, iar în *Observațiile finale ale Considerațiilor pe marginea Raportului privind drepturile copiilor trimis de Coreea de Sud (1996)*, dacă guvernul are proiecte/proponeri pentru a oferi discipline alternative pentru elevii care nu au ales să urmeze educație religioasă în școală¹⁴.

II. Cazul copilului doamnei Violeta Rădăcină

Urmare a adoptării Deciziei nr. 669/2014 a Curții Constituționale (în continuare, CCR) Ministerul Educației (în continuare, ME) a emis Ordinul nr. 5232/14.09.2015¹⁵ pentru aprobarea Metodologiei de organizare a predării disciplinei *Religie* în învățământul preuniversitar (în continuare, *Metodologia*). Aproape în întregime, actul normativ respectiv reglementează aspecte care îi privesc pe copiii care au fost înscriși pentru studiul Religiei.

Metodologia nu reglementează aspecte care pot genera situații de încălcări ale drepturilor copiilor - neînscrisi la disciplina *Religie*: la libertatea de conștiință și religie, la educație, la egalitate în fața legii, la a le fi protejat interesul superior. Ultimul caz privește: modalitatea de

¹¹ UN Doc, CRC/C/15Add. 194, (2002), Concluding Observations: Poland, par. 32-33; vezi și *S. Langlaude*, *The Right of the Child to Religious Freedom in International Law*, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, 2007, p. 147 (a se vedea și nota nr. 234 din lucrare).

¹² Cu mențiunea că această precizare vine în aplicarea art. 14, alin (3) din CDC în condițiile în care CtDC a statuat în interpretările pe care le-a oferit că alegerea religiei sau a neapartenenței religioase a copilului, cât și a educației religioase sau a lipsei acesteia, fac parte din dreptul copilului la libertatea de gândire, de conștiință și de religie (a se vedea și *supra*, inclusiv nota nr. 5).

¹³ UN Doc, CRC/C/15Add. 194, (2002), Concluding Observations: Italy, par. 38, pct. 17.

¹⁴ UN Doc, CRC/C/15Add. 194, (2002), Concluding Observations: Republic of Korea, par. 38, pct. 16, final.

¹⁵ Publicat în Monitorul Oficial (în continuare M.Of.) nr. 720 din 24.09.2015.

așezare în orarul zilnic a disciplinei *Religie*, astfel încât cei care nu au ales această materie să nu fie nevoiți să rămână o oră, în plus, în școala, modalitatea de calcul a mediei generale, astfel încât cei care nu studiază *Religia* să nu fie dezavantajați față de cei care au ales *Religia* și care pot beneficia de o medie generală mai mare doar ca urmare a participării la cursurile acestei discipline confesionale, existența unei discipline alternative de aceeași natură ca disciplina, facultativă, *Religie*.

La sfârșitul anului școlar 2016/2017, R.A., elev în clasa a VII-a a Liceului Tehnologic din comuna Topolog, județul Tulcea, a obținut premiul al doilea, cu media generală de 9,92. Atât copilul cât și mama acestuia, doamna Violeta Rădăcină și-au exprimat oficial nemulțumirea din cauza faptului că elevul care a obținut premiul I a avut aceeași medie generală (cu aceleași medii anuale la aceleași materii) la care însă școala a adăugat media anuală 10, obținută la materia facultativă, confesională, *Religie* și astfel media generală a acestuia (din urmă) a devenit 9,93.

Doamna Rădăcină s-a adresat Asociației Solidaritatea pentru Libertatea de Conștiință (în continuare, *Asociația*) care i-a oferit suport juridic și a îndrumat-o în mare parte din demersurile acesteia.

În data de 22.06.2017, în calitate de părinte, doamna Violeta Rădăcină s-a adresat conducerii Liceului Tehnologic din comuna Topolog¹⁶ reclamând discriminarea la care a fost supus băiatul acesteia.

Prin aceeași petiție, într-un al doilea capăt de cerere, doamna Rădăcină a solicitat să îi fie comunicat numărul de cereri ale părinților (sau ale elevilor majori) prin care aceștia au solicitat să fie înscriși pentru studiul *Religiei* în anul școlar 2016/2017 în Liceul Tehnologic. Conform *Metodologiei* cererile de înscriere pentru studiul *Religiei* se depun anual și se înregistrează în Sistemul Informatic Integrat al Învățământului din România¹⁷ (în continuare, SIIIR). Fiind președinta Consiliului Părinților și membră în Consiliul de Administrație, doamna Rădăcină știa că școala nu a respectat prevederile legale în acest sens, copiii fiind înscriși pentru studiul *Religiei* din oficiu, în mod abuziv și a solicitat totodată ca școala să menționeze pe ce baze legale s-a predat materia *Religie* în anul școlar respectiv.

Astfel, în demersul domniei sale, doamna Rădăcină a făcut doi pași importanți: a sesizat discriminarea la care a fost supus copilul domniei sale pe motive care țin de dreptul la libertatea de conștiință și religie, însă a cerut conducerii școlii să i se spună și dacă a respectat prevederile legale imperative cu privire la înscrierea pentru studiul *Religiei*, respectiv la predarea *Religiei*, cu privire la toți copiii din școală. Parafrazând: copilul meu a fost discriminat pe motive ce țin de libertatea de conștiință și religie pentru că împreună cu el am ales să nu fie înscris la ora de *Religie*; dar ceilalți copii, implicit cel față de care copilul meu a fost discriminat în mod direct, au fost înscriși în mod legal pentru studiul *Religiei*?; dacă nu, pe ce bază legală li s-a predat această materie și pe ce bază legală le-a fost adăugată media obținută la *Religie* la media generală?

În data de 26.06.2017, Liceul Tehnologic a răspuns petiției¹⁸. În adresa de răspuns, semnatarea afirmă că, deoarece copilul doamnei Rădăcină a obținut media generală 9,92, față de

¹⁶ Prin petiția înregistrată la nr. 2061.

¹⁷ Art. 3.

¹⁸ Prin adresa înregistrată la nr. 2108, semnată de Virginia Ciobanu, având funcția de director și Marioara Mirică, în calitate de secretar șef.

elevul care obținuse media generală 9,93 „nu puteau obține amândoi premiul I”, conform prevederilor art. 120, alin. 5 din Regulamentul cadru 5079/2016.

Cu privire la diferența dintre cele două medii generale, în răspuns se arată că aceasta se datorează faptului că elevul cu media 9,93 are o medie de 10 în plus deoarece doamna Rădăcină a „optat pentru a nu face religie copilul” domniei sale. În legătură cu legalitatea predării Religiei, semnatarele adresei au menționat că această materie s-a predat în mod legal, afirmând totodată că cererea doamnei Rădăcină ca băiatul acesteia să nu fie înscris la ora de Religie era singura din școală în acest sens.

Cu referire la cererile pentru studiul Religiei, în adresă se menționează că acestea se înregistrează în SIIIR în fiecare an la debutul anului școlar. Totodată s-a exprimat refuzul explicit de a fi furnizate informațiile publice solicitate de doamna Rădăcină, cu justificarea că cererile conțin date personale.

Răspunsul Liceului Tehnologic arată măsura în care conducerea unității publice de învățământ se raportează la drepturile copiilor cărora le oferă educație și la drepturile părinților acestora.

Mai întâi, faptul că cererile de înscriere pentru studiul *Religiei* cuprind date personale este irelevant, deoarece doamna Rădăcină nu a solicitat accesul la conținutul cererilor, ci să îi fie transmis numărul elevilor ai căror părinți au optat în acest sens, informație publică la care avea dreptul fundamental de acces prevăzut în Constituția României și în legislația națională privind accesul la informațiile de interes public (Legea nr. 544/2001 și Hotărârea de Guvern nr. 123/2002¹⁹).

Apoi, cererile de înscriere a elevilor pentru studiul *Religiei* se depun până la sfârșitul anului calendaristic anterior anului școlar pentru care se face solicitarea (art. 3 din *Metodologie*). Acestea se înregistrează în SIIIR imediat ce au fost depuse (*ibidem*) și nu la începutul anului școlar. Faptul că Liceul Tehnologic înregistra cererile în SIIIR la începutul anului școlar este încă o dovadă că elevilor/părinților nu li s-a transmis că cererile de înscriere pentru studiul Religiei se depun anual până în luna decembrie a anului școlar anterior celui pentru care se dorește studiul. Este de observat că școala trecea în SIIIR la începutul fiecărui an, în mod nelegal, cererile pe care părinții/elevii majori le depuseseră în februarie-martie 2015, în urma aplicării Deciziei nr. 669/2014 a CCR, însă acestea nu erau valabile decât pentru anul școlar în curs la data depunerii lor (2014/2015).

Din investigațiile Asociației a rezultat că școala nu a respectat prevederile legale imperative și copiilor/părinților acestora nu li s-a transmis că, dacă doresc să fie înscriși pentru studiul *Religiei*, trebuie să depună, anual (până la sfârșitul lunii decembrie), o cerere explicită în acest sens la secretariatul școlii²⁰. În mod abuziv, copiii au fost înscriși din oficiu pentru studiul *Religiei*. Prin urmare, nefiind cereri, în Liceul Tehnologic din Topolog, *Religia* nu a fost predată în mod legal în anul școlar 2016/2017, contrar celor afirmate în mod fals de conducerea școlii în adresa de răspuns.

În al treilea rând, doamna Rădăcină nu a depus o cerere ca băiatul acesteia să nu fie înscris pentru ora de *Religie* (și nici nu trebuia să depună) contrar celor afirmate, din nou în mod fals, în adresa de răspuns a școlii. Doamna Rădăcină și-a exercitat un drept fundamental și astfel a exercitat - în numele copilului - și dreptul acestuia din urmă și nu a solicitat înscrierea

¹⁹ Publicate în M.Of. nr. 663 din 23.10.2001, respectiv în M.Of. nr. 167 din 08.03.2002.

²⁰ Această nelegalitate a fost practică în marea majoritate a școlilor publice din România; a se vedea și *E. Moise*, Aplicarea Deciziei (...), op. cit. și *E. Moise*, Aplicarea Deciziei (...) (II), op. cit.

copilului pentru studiul Religiei, drepturi garantate prin Constituția României (interpretată de CCR prin Decizia nr. 669/2014), de Legea nr. 153/2015 și de *Metodologie*. De altfel, niciun părinte al copiilor din Liceul Tehnologic și niciun elev major nu au făcut solicitări pentru anul școlar 2016/2017.

La aceeași dată, doamna Rădăcină s-a adresat Ministerului Afacerilor Interne (Poliției)²¹ reclamând faptul că în anul școlar 2016/2017, la Liceul Tehnologic Topolog copiii au fost înscriși din oficiu pentru studiul materiei confesionale Religie și astfel această materie facultativă s-a predat contrar prevederilor Ordinului ME nr. 5232/14.09.2015, contrar Legii educației și Constituției (așa cum a fost interpretată prin Decizia nr. 669/2014 a CCR).

Faptul că în data de 11.07.2017 doamna Rădăcină și-a retras plângerea adresată Poliției probează presiunile la care a fost supusă, exercitate – așa cum a declarat reprezentantului Asociației - atât la școală (asupra domniei sale și asupra copilului acesteia), cât și la locul de muncă.

În data de 13.07.2017, Poliția Rurală din comuna Baia a răspuns plângerii adresate de doamna Rădăcină²². Prin adresa trimisă doamnei Rădăcină, Poliția rurală Baia a răspuns că „în urma verificărilor efectuate de către un lucrător din cadrul secției Poliției Baia s-a stabilit că în anul 2015/2016 s-au depus un număr de 641 cereri care doresc să frecventeze disciplina religie, cereri care au fost înregistrate în SIIIR și care au fost valabile și în anul școlar 2016/2017, întrucât conform ordinului aceste cereri se depun până la sfârșitul lunii decembrie, pentru anul școlar următor”.

Modul în care lucrătorii Poliției s-au raportat la o plângere de o asemenea însemnătate care privea drepturile tuturor copiilor înscriși la Liceul Tehnologic constituie un refuz al asumării competențelor permise prin lege.

Se poate observa că lucrătorul care a analizat plângerea, dar și superiorii acestuia care au acceptat și semnat răspunsul nu au cunoscut, sau cel puțin nu au respectat prevederile Ordinului ME nr. 5323/2015. Astfel, în răspuns se menționează că, după „verificările efectuate s-a stabilit” că în anul școlar 2015/2016 au fost înscriși 641 de copii pentru studiul Religiei. În fapt, copiii au fost înscriși în perioada februarie-martie 2015 (așadar în anul școlar 2014/2015) prin cereri care nu erau valabile decât pentru anul școlar respectiv. Cererile nu erau valabile și pentru anul școlar 2015/2016 și cu atât mai puțin pentru anul școlar 2016/2017, iar *Metodologia* reglementează clar acest aspect în art. 3: cererile se depun anual.

Analizând împreună cele două răspunsuri, al Liceului Tehnologic și al Poliției, realizăm ilegalitățile comise de școală, dar pe care Poliția nu le-a sesizat: școala a trecut în SIIIR, la începutul fiecărui an școlar, cererile pe care părinții/elevii majori le-au depus în anul școlar 2014/2015, fără a mai anunța copiii și pe părinții acestora că în fiecare an trebuie depusă cerere din partea celor care doresc înscrierea pentru studiul *Religiei*.

Pentru lucrătorul de poliție care a făcut investigația era simplu de constatat dacă școala a respectat prevederile legale solicitând să vadă cererile copiilor pentru fiecare an școlar în parte (ar fi observat că, în mod nelegal, contrar drepturilor fundamentale ale copiilor și ale părinților acestora, conducerea școlii a decis înscrierea copiilor pentru studiul religiei, încă doi ani școlari, din oficiu, pe baza unor cereri care nu erau valabile decât în anul școlar anterior celor doi).

²¹ Prin plângerea înregistrată la nr. 143712.

²² Prin adresa semnată de George Petru Botezatu, comisar de poliție, șeful Secției 3 a Poliției Rurale Baia și de Tătaru Mihai, agent șef adjunct de poliție.

În data de 05.10.2017, doamna Maria Marina Chircu, în calitate de „profesor de *Religie*” a solicitat conducerii școlii „remediarea unei probleme”²³. Astfel, profesoara de *Religie* o anunța pe directoarea școlii că elevul R.A., din clasa a VII-a, nu participă la ora de *Religie* „cu toate că mama elevului a făcut cerere de participare”. În petiție, profesoara de *Religie* menționează că mama elevului și-a „manifestat dorința doar verbal de acum 2 ani de a opri copilul să participe la ora de religie, dar nu a făcut nimic scris”.

În continuare, profesoara de *Religie* oferă și o interpretare a *Metodologiei*, contrară textului clar și explicit al articolului pe care îl citează (3), susținând că „Cererea de participare este valabilă permanent până la o eventuală schimbare a opțiunii, conform art. 3 alin. (5) elevii nu trebuie să se înscrie în fiecare an la ora de *Religie* ceea ce ar fi oricum în neconcordanță cu Legea nr. 153/2015”²⁴.

Reproduc art. 3 alin. (5) din Metodologie, cu mențiunea că în adoptarea Legii nr. 153/2015, prin care, în urma publicării Deciziei CCR nr. 669/2014 s-a modificat legea educației, Parlamentul României a respins propunerea BOR de valabilitate a cererii pentru studiul religiei pe o perioadă mai mare de un an: „În vederea prefigurării catedrelor, pentru elevii deja înscriși în unitatea de învățământ, cererile menționate la alin. (1) și (3) se depun, de regulă, până la sfârșitul lunii decembrie, pentru anul școlar următor”²⁵.

Presupunând că doamna profesoară de Religie ar fi avut dreptate, o astfel de situație ridică o temă interesantă. Ce face școala/statul dacă un copil nu participă (nu dorește să participe) la ora de Religie în cazul în care părintele a depus o cerere de participare? Este o temă care merită o abordare aparte și care implică în primul rând copilul, dreptul acestuia la libertatea de gândire, conștiință și religie în opoziție cu același drept al părinților săi, dar și interesul superior, așa cum este reglementat prin CDC și prin legislația națională privind drepturile copilului. Întorcându-ne însă la tema articolului, petiția profesoarei de Religie a fost, în fapt, o strategie a conducerii școlii construită ca reacție la demersul doamnei Rădăcină.

Astfel, urmare a cererii profesoarei de *Religie*, a doua zi, în data de 06.10.2017 Liceul Tehnologic a transmis doamnei Rădăcină o adresă²⁶ care probează – încă o dată – modul în care școala, în mod abuziv, a încălcat drepturile fundamentale ale copilului R.A. și ale mamei acestuia, la libertatea de conștiință și religie, la egalitate în fața legii și la educație. În textul adresei, de mici dimensiuni, este concentrată o mare de intoleranță, iar expunerea unor astfel de atitudini merită reproducerea în totalitate:

²³ Prin petiția înregistrată la nr. 3224.

²⁴ Interpretarea respectivă, contrară actului normativ menționat este cea pe care a invocat-o Biserica Ortodoxă Română (în continuare, și BOR) și pe care Asociația Părinți pentru Ora de Religie, înființată de BOR, a folosit-o explicit în cererile adresate inspectoratelor școlare și Ministerului Educației convingând funcționarii publici și demnitarii din aceste instituții/autorități să încalce prevederile *Metodologiei*, ale Legii 153/2015 și ale Constituției României. A se vedea, în acest sens, și *E. Moise*, Aplicarea Deciziei (...), op. cit. și *E. Moise*, Aplicarea Deciziei (...) (II), op. cit.

²⁵ Cu referire la cererile care ar fi depuse în afara termenului general (până la sfârșitul lunii decembrie a anului anterior anului școlar pentru care se solicită înscrierea), în art. 5 se menționează că „Cererile de frecventare a orei de Religie, depuse ulterior intervalelor precizate în art. 3 și 4, inclusiv după începerea cursurilor școlare, sunt aprobate de consiliul de administrație dacă la nivelul unității de învățământ se organizează predarea disciplinei Religie pentru cultul solicitat, iar elevii respectivi vor fi incluși în formațiunile deja existente, organizate pentru studiul Religiei, cultul solicitat”.

²⁶ Adresa, înregistrată la nr. 3235, este semnată (doar) de directoarea unității publice de învățământ, Virginia Ciobanu.

Prin prezenta, vă aducem la cunoștință că elevul R.A., copilul dumneavoastră, nu frecvențează ora de religie, neavând o cerere care să îi motiveze absența de la aceste ore de curs. Drept urmare el va avea absențe nemotivate la această disciplină, conform legislației în vigoare.

În primul rând se observă cum directoarea școlii se contrazice în declarații. În adresa din 26.06.2017 susține că elevului R.A. i s-a acordat premiul al II-lea ca urmare a deciziei (cererii) mamei sale de a nu fi înscris pentru studiul Religiei, pe când în adresa din 06.10.2017 o amenință pe mama elevului că dacă nu depune o solicitare de a îl retrage de la ora de *Religie* – la care părinții nu l-au înscris! – copilul va primi absențe în continuare (acumularea unui număr de 10 absențe atrage scăderea mediei elevului la purtare cu un punct – și progresiv cu câte un punct la fiecare 10 absențe – iar un număr de peste 40 absențe duce la situația de repetare a anului școlar²⁷). Mai mult, ca răspuns la petiția adresată de doamna Rădăcină Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării (în continuare, CNCD) conducerea școlii a declarat că petenta (doamna Rădăcină) a semnat o cerere optând ca băiatul acesteia să nu frecventeze ora de *Religie*²⁸.

Situația este cu atât mai problematică cu cât directoarea școlii nu a respectat prevederile legale imperative de înscriere (anuală) a copiilor pentru studiul *Religiei* în baza cererilor explicite ale părinților/elevilor majori, însă a constrâns mama unui copil să depună cerere de retragere a acestuia de la studiul unei materii facultative la care nu s-a/l-a înscris.

Se cuvine de asemenea menționat că informarea părinților cu privire la numărul de absențe ale copiilor se face de către profesorul diriginte²⁹. Semnarea adresei de către directoarea școlii confirmă excesul de putere care a motivat redactarea acesteia.

În data de 28.06.2017, doamna Rădăcină s-a adresat CNCD³⁰. Părți reclamate au fost Liceul Tehnologic din Topolog și Ministerul Educației. Petiția a fost completată de un memoriu în data de 29.09.2017 în care doamna Rădăcină a reclamat discriminarea la care i-a fost supus copilul prin consecințele pe care neînscrisura pentru studiul Religiei, în condițiile în care nu există o disciplină alternativă, le-a avut asupra acestuia: pierderea premiului I la sfârșitul anului școlar ca urmare a faptului că unui alt elev (care a fost înscris din oficiu pentru studiul *Religiei*) i s-a adăugat la media generală media obținută la disciplina Religie; presiunile pe care atât copilul cât și domnia sa le-au avut de suportat din partea colegilor, a directoarei școlii, a profesoarei de *Religie*, dar și la locul de muncă.

Este interesant de observat că atât în petiția adresată CNCD cât și în discuțiile cu reprezentanții *Asociației* doamna Rădăcină s-a referit la încălcarea *dreptului copilului* la libertatea de gândire, conștiință și religie prin deciziile școlii și prin consecințele acestora asupra lui: faptul că băiatul ei poate avea o altă religie (sau niciuna) față de cea predată în școală și faptul că după pierderea nelegitimă a premiului I, copilul a afirmat că, dacă știa că va păți așa ceva, ar fi ales să participe la ora de *Religie*, contrar convingerilor sale, doar ca să obțină o medie mai mare. S-a referit, de asemenea, la discuțiile pe care a trebuit să le suporte copilul ei ca urmare a neparticipării la ora de *Religie* și la suferința acestuia când, după eforturi susținute de-a lungul întregului an școlar, munca nu i-a fost răsplătită conform așteptărilor sale legitime, în conformitate cu prevederile legale.

²⁷ Art. 126 din ROFUIP, aprobat prin Ordinul ME nr. 5079/2016.

²⁸ Pct. 7 din Hotărârea CNCD nr. 632/2017.

²⁹ Art. 76, pct. 4, lit. d. din ROFUIP (care statuează atribuțiile profesorului diriginte).

³⁰ Prin petiția înregistrată la nr. 3490 (Număr de dosar: 330/2017).

Deși aleasă de părinți pentru a-i reprezenta în Consiliul de Administrație, în septembrie 2017 conducerea școlii i-a transmis doamnei Rădăcină că „urmare a noilor reglementări legale” domnia sa nu mai poate face parte din acest organ de conducere deoarece este, în același timp, și președinta Comitetului de Părinți al școlii. Susținerea conducerii școlii este falsă și, deci, interdicția pusă doamnei Rădăcină de a fi membră în Consiliul de Administrație este nelegală. Nu există nicio prevedere legală care să interzică cumulul celor două funcții.

Un caz similar întâlnim la Colegiul Național „Mihai Eminescu” din Satu Mare unde fiica domnului Horia Nicola Ursu a obținut în anul școlar 2017/2018 media generală 9,79, fiind devansată cu o sutime de o colegă care, obținând media 9,80 ca urmare a faptului că a ales să studieze *Religia*, a obținut premiul I. Fata domnului Nicola, elevă în clasa a IX-a, nu a ales pentru studiu materia confesională, facultativă, *Religie*. Dacă nu ar fi participat la ora de Religie, eleva care a obținut premiul I ar fi avut media generală 9,78.

Și domnul Ursu s-a adresat *Asociației* pentru suport juridic.

În data de 14.06.2018 domnul Ursu s-a adresat CNCD pentru sesizarea discriminării la care a fost supusă fata sa³¹. Până la data redactării prezentului studiu CNCD nu a răspuns petiției, însă, din informațiile aflate în baza de date a *Asociației*, rezultă că CNCD îi va răspunde domnului Ursu, informându-l că există deja două hotărâri în spețe similare, care îi pot folosi acestuia în cazul reclamat.

III. Demersul Asociației

În data de 25.10.2017, urmărind interesul superior al copiilor, luând în considerare prevederile internaționale și naționale – privind drepturile copiilor cu referire, în special, la dreptul la egalitate în fața legii, dreptul la libertatea de gândire, conștiință și religie și dreptul la educație – și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (în continuare, CtEDO), *Asociația* s-a adresat CNCD³².

Prin petiția adresată, *Asociația* a solicitat CNCD să confirme și să sancționeze discriminarea creată prin includerea mediilor (notelor) obținute la disciplina facultativă, confesională, Religie, în media generală a elevilor care au optat pentru studiul acestei materii în unitățile publice de învățământ preuniversitar din România, în condițiile în care pentru elevii care nu au optat pentru studiul acesteia nu există o disciplină de studiu alternativă, cu același statut – de disciplină facultativă – ca al disciplinei *Religie*. Plângerea a fost îndreptată împotriva Ministerului Educației.

Totodată *Asociația* a rugat CNCD să aprecieze argumentele prezentate în propria petiție și ca argumente în susținerea plângerii adresate de doamna Rădăcină acestei autorități publice.

Principalul act pe care *Asociația* l-a avut în vedere în susținerea petiției îl reprezintă Convenția cu privire la Drepturile Copilului, cu trimitere, în special, la articolele 2, 3, 14, 28 și 29 (nediscriminarea, interesul superior al copilului, dreptul copilului la libertatea de gândire, conștiință și religie, dreptul copilului la educație, respectiv scopurile educației) – Convenție ratificată de România prin Legea nr. 18/1990³³.

³¹ Prin petiția înregistrată la nr. 3875/14.06.2018.

³² Prin petiția înregistrată la nr. 5614, Dosar nr. 560/2017.

³³ Publicată în M.Of. nr. 109 din 28.09.1990, fiind ulterior republicată în M.Of. nr. 314 din 13.06.2001 ca urmare a constatării unor diferențe de traducere din limba engleză în limba română.

Nediscriminarea este considerată de CtDC ca un principiu general cu o importanță fundamentală pentru implementarea CDC în întregul ei. Principiul nediscriminării este afirmat în art. 2 care, la pct. 1 statuează că statele se angajează să respecte și să garanteze drepturile stabilite în *Convenție* tuturor copiilor din jurisdicția lor, indiferent de (printre altele) religie, iar la pct. 2. obligă statele să ia toate măsurile de protejare a copilului împotriva oricărei forme de discriminare.

În România, principiul nediscriminării a fost statuat prin prevederile art. 4 și 16 din Constituție, iar transpunerea în legislația națională s-a făcut prin Ordonanța de Guvern nr. 137/2000, dar și prin alte legi specifice protejării drepturilor copiilor, precum Legea nr. 272/2004 sau legislația privind educația.

România are obligația să respecte totodată prevederile CEDO, în cazul analizat fiind în particular relevante libertatea de gândire, de conștiință și de religie, interzicerea discriminării (art. 9, art. 14 și art. 1 al Protocolului nr. 12 la Convenție) și jurisprudența CtEDO.

De asemenea, art. 3 lit. d) și a) din *Convenția privind lupta împotriva discriminării în domeniul învățământului* (adoptată la Paris, la 14.12.1964, ratificată de România prin Decretul 149/1964³⁴) statuează că:

pentru a elimina sau preveni orice discriminare, statele participante își iau angajamentul să nu admită nici o preferință sau restricție bazate exclusiv pe faptul că elevii/elevele aparțin unui grup determinat și totodată să abroge orice dispoziții legislative și administrative și să pună capăt oricăror practici administrative care ar comporta o discriminare în domeniul învățământului.

Religia, materie confesională, este predată în unitățile publice de învățământ primar, gimnazial și liceal din România ca materie facultativă. Începând cu 23 ianuarie 2015, odată cu publicarea în M.Of. a Deciziei CCR nr. 669/2014, *Religia* nu mai este predată tuturor copiilor aflați în unitățile publice de învățământ pentru care nu există o cerere contrară, ci doar celor ai căror părinți solicită explicit, anual, studiul acestei materii, sau elevilor majori care depun o solicitare explicită.

Caracterul de disciplină facultativă al materiei Religie era reglementat ca atare și prin prevederile legislației privind educația anterioare Deciziei CCR nr. 669/2014, interpretate în sensul Deciziei CCR nr. 72/1995 doar că toți copiii erau înscriși din oficiu, iar renunțarea la studiul materiei se putea face doar în urma unei solicitări scrise, explicite. În fapt, posibilitatea de a renunța la studiul *Religiei* nu era reală, practică și efectivă³⁵.

Nici după modificările legii educației ca urmare a dispozițiilor celor două hotărâri constituționale, ME nu a reglementat notarea elevilor care au ales să studieze această materie într-un mod care, pe de o parte, să nu le afecteze libertatea de gândire, conștiință și religie, iar, pe de alta, să nu aibă repercusiuni asupra celor care nu au optat pentru studierea Religiei în școală și nu a reglementat nici oferirea unei discipline alternative.

Din contră, ME, inspectoratele și unitățile școlare pun presiune asupra elevilor, prin diferite mijloace, pentru a urma orele de *Religie* și a o transforma într-o îndoctrinare religioasă.

³⁴ Publicat în Buletinul Oficial nr. 5/20.04.1964.

³⁵ A se vedea E. Moise, Relația Stat-Biserică în privința educației religioase în școlile publice din România, în Journal for Studies of Religions and Ideologies, Spring, nr. 7, 2004 și S. Enache (coord.), op. cit.

(a) O primă modalitate este refuzul punerii în practică a dispozițiilor Deciziei CCR nr. 669/2014 prin informarea elevilor și părinților că, în situația în care doresc să își exercite dreptul de a participa la orele de Religie, trebuie să adreseze, anual, unității de învățământ, o solicitare scrisă³⁶;

(b) O altă formă de presiune exercitată asupra elevilor pentru a urma ora de *Religie* este nereglementarea așezării în orarul zilnic a acesteia. *Au existat* sesizări din toată țara³⁷ prin care părinții sau elevii reclamă faptul că, deși în unele clase sunt copii care nu au ales să studieze *Religia*, această materie este trecută în orar în mijlocul zilei (și nu prima sau ultima). Situația a generat o politică haotică cu consecințe negative asupra elevilor și părinților: unele școli au decis ca elevii care nu studiază *Religia* să meargă la bibliotecă, altele au stabilit ca aceștia să rămână în clasă, la ora de *Religie*, dar să nu primească note, în alte cazuri copiii merg la altă clasă, de asemenea, doar ca audienți, în altele sunt nesupravegheați și părinții vin să îi ia de la școală pentru o oră, după care îi duc înapoi. În asemenea condiții, în multe școli părinții au fost nevoiți să decidă, contrar dorinței și opțiunii lor sau ale copiilor lor, să își înscrie copiii pentru studiul *Religiei*, opțiunea lor nefiind una liberă;

(c) O a treia modalitate de presiune incompatibilă cu libertatea de gândire, conștiință și religie constă în luarea în calcul a notelor la disciplina *Religie* pentru stabilirea mediei generale, în condițiile în care (i) există o practică confirmată în toată țara de punere la această materie a notei maxime, (ii) nu există o disciplină facultativă care să acorde elevilor posibilitatea să o aleagă în afara orei de *Religie* și, în acest fel, să depună eforturi pentru maximizarea mediei. Situația creează o presiune asupra copiilor și părinților care nu doresc studiul *Religiei*, ei fiind nevoiți să opteze pentru studiul acestei discipline în scopul creșterii mediei generale și pentru evitarea presiunilor menționate. Fenomenul se observă în special înaintea admiterii în ciclul liceal unde media generală din clasele V-VIII are o pondere însemnată (însă sunt și facultăți care, la admitere, iau în calcul media generală a anilor de liceu). De asemenea, situația este întâlnită în cazul acordării premiilor sau a burselor de studiu.

În același timp, luarea în calcul a notelor pentru disciplina *Religie* transformă această materie confesională într-un mijloc de impunere a credinței, contrar dreptului copilului la libertatea de gândire, conștiință și religie, consacrat prin prevederi internaționale și prin legislația națională privind drepturile copilului.

Cele trei modalități de presiune asupra elevilor duc la o încălcare a libertății lor de gândire, credință și religie, inclusiv (deși nu doar) în sensul pus în lumină de cauza *Dahlab c. Elveției*: crearea unor obstacole ca, în momentul maturizării lor, să-și poate alege *cu adevărat liber* drumul spiritual pe care vor merge.

În jurisprudența CtEDO, dar și a instanțelor din România, s-a desprins obligația statului de a se abține să impună credințe în locurile în care persoanele sunt dependente de el sau în locurile în care asemenea persoane sunt deosebit de vulnerabile. Școlarizarea copiilor reprezintă un sector deosebit de sensibil deoarece, în acest caz, puterea de constrângere a statului este impusă unor spirite fără (după nivelul de maturitate al fiecărui copil) capacitatea critică

³⁶ A se vedea adresa 29703/16.02.2015 a ME prin care a transmis inspectoratelor școlare și un model de cerere de solicitare a studierii Religiei. Este de observat asimetria cu care ME a tratat elevii care nu vroiau să urmeze ora de *Religie* și care trebuiau, până la Deciziei CCR nr. 669/2014 să facă ei cereri. Aceștia nu au fost niciodată asistați în exercitarea drepturilor lor de ME.

³⁷ Informație preluată din arhiva Asociației Solidaritatea pentru Libertatea de Conștiință.

ce permite distanțarea față de mesajul rezultând din preferința manifestată de stat în materie religioasă.

În contextul acestor presiuni exercitate în unitățile publice de învățământ asupra copiilor sau părinților acestora, notarea și includerea notelor obținute la disciplina *Religie* în media generală a elevilor care au optat pentru studiul acestei discipline constituie acte/fapte de discriminare față de elevii care sunt crescuți acasă în altă confesiune, în familii agnostice, non-teiste, ateiste ori indiferente și chiar față de elevii crescuți în confesiunea respectivă, dar care nu au optat pentru studiul *Religiei* în școală (dacă sunt majori) sau ai căror părinți nu au optat (în cazul elevilor minori).

Copiii care nu urmează *Religia* se află într-o situație nefavorabilă în raport cu cei care o urmează, întrucât la medii egale pe ansamblul disciplinelor, altele decât *Religia*, nu concurează la egalitate cu elevii care au frecventat această disciplină confesională.

Cauza *Grzelak c. Polonia* (Curtea Europeană, 2010) a demonstrat că, în condițiile absenței unei discipline alternative celei de *Religie*, punerea notelor la *Religie* are consecințe negative asupra exercițiului drepturilor și libertăților elevilor care au hotărât să nu urmeze această disciplină.

IV. Răspunsul Ministerului Educației

Ca urmare a solicitării CNCD, în data de 14.11.2017 ME a transmis punctul de vedere³⁸ formulat în vederea respingerii petiției prin care a invocat mai întâi excepția lipsei calității procesuale active a *Asociației*, după care, pe fond, a solicitat respingerea petiției ca neînte-meiată. Ca și în cazul răspunsurilor instituțiilor publice menționate supra, punctul de vedere al ME este formulat incoerent și nu răspunde sesizării *Asociației* așa cum fusese formulată.

În motivarea excepției ME a invocat prevederi ale Codului de procedură civilă, deși cauza se afla pe rolul unei autorități publice care funcționează în baza unei legislații speciale, dar și cu regulament propriu de soluționare a petițiilor care îi sunt adresate, reglementări care conferă calitatea de petent organizațiilor neguvernamentale ce au ca scop protecția drepturilor omului sau care au interes legitim în combaterea discriminării, inclusiv în cazurile în care discriminarea aduce atingere unei persoane fizice, la cererea acesteia din urmă.

În susținerea punctului de vedere, pe fond, ME a prezentat trei categorii de *argumente*:

Mai întâi, ME menționează că nu suntem în prezența unui caz de discriminare, deoarece nu există o diferențiere între două persoane sau situații aflate pe poziție comparabilă, contrar evidenței: cele două categorii de persoane între care există o diferențiere, ca element al discriminării sunt elevii care au optat pentru studiul *Religiei*, pe de o parte, și elevii care sunt crescuți acasă în altă confesiune, în familii agnostice, non-teiste, ateiste ori indiferente și chiar elevii crescuți în confesiunea respectivă, dar care nu au optat pentru studiul acestei materii confesionale în școală, pe de altă parte.

Existența unei discriminări impune întrunirea cumulativă a 4 condiții:

a. să fie manifestată o diferențiere (a se vedea supra cele două categorii de persoane între care s-a produs diferențierea);

b. diferențierea să fie bazată pe un criteriu: criteriile, în cazul dat, sunt religia și conștiința;

³⁸ Înregistrat la nr. 6060.

c. diferențierea să atingă un drept: drepturile încălcate sunt dreptul copilului la libertatea de gândire, conștiință și religie și dreptul la educație;³⁹

d. dreptul să fie justificat.

Cu privire la acest (ultim) punct CtDC s-a pronunțat în mai multe ocazii.

Astfel, în *Observațiile finale ale Considerațiilor pe marginea Raportului privind drepturile copiilor* trimis de Jamaica (2003), CtDC a întrebat dacă copiii pot adopta religia *Rastafari* după propria voință⁴⁰; în *Observațiile finale ale Considerațiilor pe marginea Raportului privind drepturile copiilor* trimis de Coreea de Sud (1996) a întrebat statul dacă există reglementări legale care să permită unui copil să își aleagă liber propria religie⁴¹; cum, de asemenea, în *Observațiile finale ale Considerațiilor pe marginea Raportului privind drepturile copiilor* trimis de Sfântul Scaun⁴² sugerează libertatea copilului de a nu avea o religie⁴³.

Apoi, ME invocă prevederi din OMECS nr. 4232/2015 care reglementează libertatea școlilor de a găsi modalități de supraveghere și asigurare a siguranței copiilor care nu au optat pentru studiul *Religiei*, argument care nu demonstrează un tratament egal, ba chiar întărește caracterul discriminatoriu al situației reclamate de *Asociație*, de care ME se face vinovat. Astfel, pentru unii elevi statul a oferit o disciplină facultativă, pentru ceilalți a lăsat școlii libertatea de a găsi „modalități de supraveghere și asigurare a siguranței acestora”, distincția fiind făcută pe baza drepturilor fundamentale ale acestora la libertatea de gândire, conștiință și religie și la educație.

În al treilea rând, ME citează, abundent, din Decizia CCR nr. 669/2014 din Legea educației și din OMECTS nr. 5232/2015 pasaje care nu au relevanță în cauza dedusă soluționării.

Un alt aspect important este faptul că adresa ME este semnată de domnul Gabriel Liviu Ispas (semnatarul cu funcția cea mai înaltă, dintre cei care semnează⁴⁴ – secretar de stat), aflat în conflict de interese raportat la situația reclamată.

În data de 22.02.2015, prin adresa nr. 97, în perioada în care, după publicarea Deciziei CCR 669/2014, părinții sau elevii majori care doreau să studieze Religia în școli trebuiau să depună o cerere explicită în acest sens, *Asociația* solicita ministrului Educației să dispună încetarea presiunii care se exercita în majoritatea instituțiilor publice de învățământ preuniversitar din România.

Presiunile au fost și sunt exercitate nu numai asupra copiilor și părinților acestora, dar și asupra cadrelor didactice, inspectorilor școlari și funcționarilor MEN. Printre presiunile pe care *Asociația* le semnala se aflau și implicarea în luarea deciziilor a funcționarilor din minister, a inspectorilor școlari sau a cadrelor didactice care au absolvit facultăți de teologie ortodoxă și care au avut nevoie de aprobarea BOR pentru a ocupa funcțiile respective, astfel

³⁹ Așa cum CtCD a menționat în comentariile sale, dreptul copilului la libertatea de gândire, de conștiință și de religie include dreptul acestuia la educație religioasă (a se vedea *supra*, inclusiv nota nr. 5).

⁴⁰ UN Doc, CRC/CSR 880 (2003), Concluding Observations: Jamaica, par. 19.

⁴¹ UN Doc, CRC/CSR 277 (1996), Concluding Observations: Republic of Korea, par. 44.

⁴² Sfântul Scaun este un subiect de drept internațional public care reprezintă relația Bisericii Catolice cu statele.

⁴³ UN Doc, CRC/C/SR 255, (1995), Examen des rapports présentés par les Etats parties: Rapport initial du Saint-Siège, par. 33; a se vedea și *S. Langlaude*, op. cit., p. 119-120.

⁴⁴ Au mai semnat: Ciobanu Crina Mădălina, director general, Bălașa Georgeta Alina, director, Mărășescu Leonid Nicos, șef serviciu, Ilie Diana, consilier juridic.

de funcționari fiind în conflict de interese în contextul în care deciziile pe care școlile le iau în aplicarea legii privesc aspecte în legătură cu care biserica are un interes.

Printre funcționarii implicați în acea perioadă, ale căror nume și semnături figurau pe adresele emise de ME, se afla și domnul Gabriel Liviu Ispas, absolvent de studii teologice, ocupând la vremea respectivă funcția de secretar general adjunct al MEN, aflându-se, astfel, în conflict de interese⁴⁵.

De asemenea, răspunsurile la demersurile care privesc drepturile copiilor la libertatea de gândire, conștiință și religie sunt concepute, contrar prevederilor legale, de funcționari aflați în conflict de interese⁴⁶. În mai multe cazuri, funcționarii abilitați legal să semneze răspunsurile la petiții au transmis că li s-a cerut să semneze un răspuns pe care nu l-au conceput (fără să aibă acces la petiția căreia i se răspundea), redactat de funcționarii din prima categorie și care urmăreau interesul Bisericii în detrimentul interesului superior al copiilor⁴⁷.

În data de 26.10.2017, *Asociația* s-a adresat CNCD cu o nouă petiție în susținerea plângerii doamnei Rădăcină, solicitând să confirme și să sancționeze situația discriminatorie reclamată de aceasta, astfel încât, în unitatea publică de învățământ în care învață băiatul acesteia, Liceul Tehnologic din comuna Topolog, să se respecte dreptul fundamental al copilului la egalitate de tratament, în legătură cu dreptul la libertatea de gândire, conștiință și religie.

V. Hotărârile nr. 632/2017 și nr. 212/2018 ale CNCD

Cu unanimitatea de voturi a membrilor Colegiului Director prezenți la ședință, prin Hotărârea nr. 632/08.11.2017, CNCD s-a pronunțat cu privire la faptele sesizate și a admis cererea doamnei Rădăcină.

De asemenea, prin Hotărârea nr. 212/2018, CNCD s-a pronunțat cu privire la faptele și aspectele sesizate de *Asociație*, menținând decizia luată prin Hotărârea nr. 632/2017.

La primul punct al dispozitivului hotărârii CNCD decide că se întrunesc elementele constitutive ale unei fapte de discriminare potrivit art. 2 alin. (4) al O.G. nr. 137/2000. La punctul al doilea, CNCD recomandă ME schimbarea Ordinului nr. 5232/2015 privind aprobarea Metodologiei de organizare a predării disciplinei Religie în învățământul preuniversitar, cu scopul de a se da posibilitatea alegerii unei materii facultative din două, pentru a nu mai exista o diferențiere la calculul mediei generale atunci când o materie nu a fost frecventată de către un elev din motive întemeiate⁴⁸.

Pentru a decide astfel, în motivarea hotărârii Colegiul Director al CNCD a apreciat că pentru a nu mai exista o diferență de tratament între elevii care doresc să învețe o materie care nu este obligatorie și o diferențiere la media generală/anuală:

⁴⁵ La data la care redactez acest studiu, Gabriel Liviu Ispas este pus sub învinuire pentru săvârșirea unor fapte de corupție în legătura cu funcția pe care o deține în ME, așa cum rezultă din comunicatul de presă al Direcției Naționale Anticorupție care poate fi citit aici (<http://www.pna.ro/comunicat.xhtml?id=8469>) – accesat în data de 03.07.2018. Din aceste motive, pe 29.11.2017 domnul Gabriel Liviu Ispas a fost eliberat din funcția de secretar de stat sub care a semnat notele către CNCD.

⁴⁶ Informație obținută din arhiva Asociației Solidaritatea pentru Libertatea de Conștiință.

⁴⁷ A se vedea *E. Moise*, *Aplicarea Deciziei (...)*, op. cit. și *E. Moise*, *Aplicarea Deciziei (...)* (II), op. cit.

⁴⁸ La punctul al treilea, obligă Ministerul Educației să publice pe site-ul Ministerului măsura luată prin hotărârea CNCD, iar la punctul al 4-lea se menționează că hotărârea a fost transmisă tuturor părților, inclusiv Liceului Tehnologic.

- notarea elevilor care au ales să studieze materia facultativă Religie trebuie făcută în așa fel încât să nu mărească media generală a celui care o frecventează și să afecteze media generală a celui care nu o frecventează, ori să se aplice o practică, pentru a se introduce două materii facultative cu opțiunea de a se putea alege una din ele;

- nu trebuie afectată în niciun fel media generală/finală a oricărui elev din sistemul de învățământul de stat, dându-li-se elevilor posibilitatea de a opta, în funcție de preferință, între două materii.

Confirmând, prin hotărârile adoptate, situația de discriminare – practică în școlile publice din România de mai bine de 27 de ani – CNCD trasează o nouă direcție în sistemul public de educație, preuniversitar, din România.

Punerea în aplicare a dispozițiilor celor două hotărâri va reduce numărul cazurilor de abuz împotriva drepturilor copiilor și ale părinților acestora și va limita posibilitatea organizațiilor interesate de a obține avantaje în detrimentul interesului superior al copiilor.

Concluzii

Plecând de la obligațiile pe care România și le-a asumat prin semnarea și ratificarea actelor internaționale cu privire la drepturile copiilor, se poate conchide că statul român, contrar acestor obligații, neglijează drepturile copiilor, urmărind interesul unor actori privați – în cazul analizat, al Bisericii Ortodoxe Române – în detrimentul interesului superior al copilului.

Nu există numai o problemă a nerespectării drepturilor copiilor, dar și una de ascundere a ei, prin evitarea prezentării acestui subiect în rapoartele periodice oficiale, guvernamentale, adresate CtDC. Implicit, această situație ridică și tema lipsei acestei teme în rapoartele alternative, mai ales în condițiile în care, (cel puțin) începând cu 2004, anul înființării Asociației Solidaritatea pentru Libertatea de Conștiință, problema a fost făcută publică atât prin prezența intensă în mass-media, dar și prin studii publicate și prin hotărâri ale instanțelor de judecată, ale CNCD sau ale Curții Constituționale care, la rândul lor, au fost larg mediatizate.

Faptele subliniază convergența dintre eforturile teoreticienilor și militanților pentru respectarea drepturilor copiilor și eforturile celor care suferă nedreptăți în urma unor alegeri legitime pe care le-au făcut sau a apartenenței la un grup aflat în minoritate.

Deși cazurile prezentate aici au ajuns, după îndelungate eforturi, la o „victorie de etapă”, în spate se află mult mai multe situații în care astfel de nedreptăți continuă, consecință a dezinteresului reprezentanților guvernamentali.

Hotărârile CNCD prezentate în acest studiu completează seria de hotărâri ale aceleiași autorități publice ori ale instanțelor de judecată sau ale Curții Constituționale, care au contribuit la îmbunătățirea jurisprudenței și la interpretarea conceptelor juridice reglementate în actele privind drepturile copilului, în sensul promovării interesului superior al acestuia – drept și principiu înscris în Convenția privind drepturile Copilului.